

— ORD CUSCHINA FMR

Ina midada suenter passa 20 onns

En quest'ediziun cumpara il davos artigel che *Carmen Monn* da Sumvitg ha scrit en il rom da ses praticum tar la FMR. Durant in mez onn, dapi il november 2020 en fin il martg 2021, damai exact durant il temp dal segund lockdown cun obligatori da homeoffice, ha ella scrit surtut artigels en sur-silvan. Ella vegn a cuntinuar sia via professiunala en il schurnalissim tar RTR. Nus engraziain per la collavuraziun e giavischain tut il bun per ils proxims pass professiunals.

Lecturas e lecturs regulars da questa gasetta han probablmain fatg stim che la grafica da La Quotidiana variescha in pau sin singulas paginas. Per exempel lavurain nus sin la davosa pagina tar las columnas u tar la rubrica da l'aura cun titels verds, entant che las paginas regiunalas èn anc en il layout normal. Pertge atgnamain? – Dapi intginas emnas fa la FMR ina u l'otra emprova per refrestgentar – suenter passa 20 onns – il layout da La Quotidiana. En in mais, mez zercladur 2021, vegni numnadamain a dar ina leva midada da la grafica da questa gasetta. Nus ans legrain sin quest pass da layout e da resuns da lecturas e lecturs.

En num da la redacziun FMR
David Truttmann, schefredactor

AFFERA RAIFFEISEN

Vincenz avant dretgira

(rtr/fmr) La fin da schaner 2022 vegn *Pierin Vincenz* a star avant la dretgira cirkitala da Turitg. La dretgira ha dà enconuscent il termin. Sco quai ch'il Tages-Anzeiger rapporta, è il process dals 25 fin ils 29 da schaner.

A l'anteriuor schef da la banca Raiffeisen vegn renfatschà executiun d'affars malfidavla. Tranter auter vai per cumpras da firmas da la Raiffeisen e l'interpresa da credits Aduno. Per tut ils cumpigliads vala però la presunziun d'innocenza.

CORONA

Nagin WEF 2021

(rtr/fmr) Il Forum mundial d'economia che fiss stà dals 17 fin il 20 d'avust 2021 a Singapur vegn annullà. La raschun saja il svilup da la pandemia en la regiun, ha communitgà il WEF. Tenor il fundatur dal WEF *Klaus Schwab* è l'annullaziun stada ina greva decisiun. La sanadad e la segirezza da tut ils cumpigliads haja però prioritad. Il proxim inscunter duai avair lieu l'emprima mesadad dal 2022. L'ultim WEF è stà il schaner 2020 a Tavau.

PS

Parolas da votaziun

(cdm/fmr) Tschintg giadas GEA e traits giadas NA di la Partida socialdemocratica (PS) dal Grischun per las votaziuns dals 13 da zercladur. In cler NA di ella a la lescha da chatscha ed a l'aboliziun da las contribuziuns da maternitad. Per la terza votaziun chantunala, il nov sistem d'elecziun, è vegnida decidida la parola GEA.

Ils socialdemocrats grischuns din plinavant GEA tar las iniziativa federalas per aua da baiver netta ed encunter il diever da pesticides. Ditg GEA vegn er a la lescha da CO2 ed a la lescha da Covid-19. Per la lescha federala per cumbatter il terrorissem èsi decidì da dir NA.

Letgs vits en chasas da tgira

En il Grischun n'è la situaziun betg drammatica

MARTIN CABALZAR/FMR

■ Er en il Grischun vegn registrà ina leva reducziun da l'occupaziun da las chasas d'attempads e da tgira ed in augment dals servetschs da spitex. En cumparegliaziun cun blers letgs vits en auters chantuns n'è la situaziun en il Grischun betg drammatica, dentant differenta da regiun tar regiun. En bleras chasas d'attempads e da tgira da la Svizra è l'occupaziun dals letg sa reducida marcantamain en il decurs da la pandemia. Quai constatescha Curaviva – l'Uniuon tetgala da las chasas d'attempads da la Svizra – sin fundament d'ina retschertga fatga per incumbensa da l'Uffizi federal da sanadad. «A partir dal cumenzament da la pandemia han las instituziuns da tgira stuì registrar ina reducziun marcanta da novas entradas e registrar numerus letgs vits», ha ditg *Markus Leser* da Curaviva. En plirs chantuns han ins stuì introducir lavur curta e schizunt serar singulas partiziuns en consequenza da la sutoccupaziun.

Ambulant avant staziunar

D'attribuir è questa tendenza tenor Curaviva cunzunt a la mortalitad surproporzionala da persunas attempadas ed a las restricziuns severas per cussadents e visitas en las chasas da vegls durant la pandemia. «La gronda part da las persunas attempadas han già tema da vesair mo fitg darar lur confamigliars e da las restricziuns da contact entaifer las chasas ed han perquai spustà l'entrada planisada en la chasa d'attempads e da tgira», di *Markus Leser*.

Tant pli tschertgads sajan ils servetschs da spitex stads. «Insomma hajan ins constatà ina tendenza generala da far diever uschè ditg sco pussaivel dals servetschs ambulants e da restar uschè ditg sco pussaivel a chasa avant che sa render en chasas da tgira», conferma er *Daniel Derungs*

Letgs vits en chasas da tgira (sco il Puntreis a Mustér)? En il chantun Grischun è la situaziun main drammatica che en auters chantuns svizzers.

FOTO HANS HUONDER

da l'Uniuon d'ospitals e chasas da tgira dal Grischun. En il Grischun saja il dumber da letgs vits en chasas da tgira bler main drammatic che en auters chantuns. Derungs è dentant persuadi che la prontadad resp. la voluntad dad ir en chasa d'attempads vegn puspè a crescer en vista a las vaccinaziuns progredidas bain ed al schlucament da las restricziuns previs tant per cussadents sco per las visitas.

Differenzas tranter las singulas regiuns

En il Grischun è la situaziun pia main drammatica, i dat dentant tuttina differenzas frappantas tranter las singulas regiuns. En media èn ils radund 2500 letgs en las 15 chasas da vegls e tgira dal Grischun stads occupadas durant la pandemia per 90 fin 93 pertschient. La mendra occupaziun han ins stuì registrar en Engiadina Bassa cun radund 75%. Sco quai che *Rebekka Hausmann* da la Chasa da dmüra da Scuol constatescha, han blers dentant fatg diever da las purschidas

transitoricas e temporaras che la chasa porscha. Pervi da l'obligaziun da homeoffice hajan singulas famiglias er plitost gi l'ocasiun d'avair quità da lur confamigliars attempads a chasa. La reducziun da persunal haja pudì vegnir mitigiada tras fluctuaziuns naturalas u era tras la collavuraziun cun il servetsch da spitex. Uschia hajan ins pudì evitar relaschadas ul'introducziun da lavur curta a Scuol.

Tut autra è la situaziun en Surselva. Tenor il mainagestiuon da la Pro Senectute *Curdin Casaula* èn pli u main tut ils 348 letgs en las 8 chasas da tgira da la Surselva occupads actualmain. Sia funcziun è tranter auter er da coordinar e gulivar il piazzament en las differentas chasas da tgira entaifer la regiun. D'ina fitg buna occupaziun pleda er ina mainachasa da Puntreis a Mustér *Diego Deplazes*. El constatescha ils ultims onns la tendenza d'occupar las chasas d'attempads existents cun cussadents che dovran effectivmain tgira permanenta, entant che autras persunas attempadas prefereschon da far

«En il Grischun è la situaziun main drammatica, tuttina datti differenzas frappantas tranter las singulas regiuns.»

Daniel Derungs, mainagestiuon da l'Uniuon grischuna d'ospitals e chasas da vegls e tgira

diever dals servetschs ambulants da spitex. «Adina dapli creschan er en Surselva las dumondas per abitar accumpagnà», constatescha *Deplazes*.

Occupadas per bun 90 pertschient èn er las Chasas d'attempads a Lai, Savognin e Tusaun stadas. Era en las regiuns Viamala e Grischun Central è la dimensiun dals servetschs da spitex creschida marcantamain ils ultims onns. «Quai dentant er independent da la situaziun da corona», di *Roman Stäbler*. «Regiuns cun in servetsch integral d'ospital, chasas da tgira e spitex, han qua l'avantag ch'ellas pon esser flexiblas e barattar or persunal per las differentas purschidas, accentuescha *Angela Honegger* da la Fundaziun Flury en il Partenz vers la FMR.

En general quintan tut las persunas interrogadas che la situaziun da las chasas d'attempads e da tgira sa normalisescha plaun a plaun en vista a las vaccinaziuns che progredeschon bain e resguardond las schlucadas messas en vista proximamain.

«La plattform gida a surmuntar retegnientschas»

La mainaproject ed in utilisader discurran da «Tandems linguistics»

CARMEN MONN/FMR

■ «Tandems linguistics» sa numna la plattform che promova la chapientscha linguistica en Svizra. Grazia al sustegn da la Lia Rumantscha n'è la pagina d'internet betg mo disponibla en tudestg, franzos, talian ed englais, mabain uss er per rumantsch. La FMR ha prendi l'ocasiun e discurri cun la mainaproject *Minela Pulvirenti* e l'utilisader *Beat Schneeberger*. Dapi tschintg onns exista la plattform «Tandems linguistics» che vegn manada dal Forum da bilinguitad a Bienna. «Nus organisain mintg'onni inscunter, nua ch'interessentas ed interessents pon chattar in tandem – pia in partenari – che mussa ad el/la la lingua giavischada», di la mainaproject *Minela Pulvirenti* (33). Damai ch'i haja adina dà dapli giavischs da linguatgs, sajan els sa decidids da crear in lieu d'intermediaziun. «Interessentas ed interessents pon sa registrar sin la plattform ed inditgar tge linguatgs ch'i porschan e vulan emprender», di ella. Damai che la plattform vegn finanziada dal maun public è ella mo accessibla per abitants ed abitantas da la Svizra u da quels e quellas ch'han in numer svizzer.

Piuras modas d'emprender

Beat Schneeberger (65) è s'annunzià avant in mez onn sin la plattform

Il Forum da bilinguitad organischescha adina puspè inscunter per chattar in/a partenari/a per emprender linguas.

FOTO MAD

«Tandems linguistics». Oriundamain è el da Berna, ma avant diesch onns è el emigrà en il sid da la Frantscha, a Nîmes. «Jau hai vuli megliar mes franzos per pudair discurrer pli fluid cun mes amis, però er per chapir meglier ils affars uffizials», di el a la FMR. El haja emprendi d'enconuscher dus tandems che veglian emprender tudestg bernais e porschian instrucziun franzosa. La plat-

taforma electronica è mo il mediatur tranter ils dus tandems, la moda e maniera co quels vulan emprender, pon els decider sez. «Jau sun m'inscuntrà pliras giadas ad emna electronicamain cun mes dus tandems. Nus discurrivan mintgamai ina mes'ura franzos ed ina mes'ura tudestg bernais», di l'anteriuor magister. El haja era mess a disposiziun texts, chanzuns e cudeschs auditiv en

tudestg bernais. Ils texts en tudestg bernais hajan ils dus tandems translà en tudestg da scrittura ed el haja lura translà quels per franzos.

Nagin che porscha rumantsch

«L'avantag visavi in curs da lingua classic è che la plattform è gratuita e ch'ins sa elegir sez ils termin d'inscunter», menziuna *Beat Schneeberger*. I saja stà interessant d'emprender d'enconuscher duas persunas giuvnas che sajan anc a l'entschatta da lur vitas professiunals. «Bleras partecipantas e blers partecipants han retegnientschas da discurrer libramain, sch'els visitan curs da lingua. Tar la plattform «Tandems linguistics» èn omadus scolara e scolast – els midan uschia simplamain la rolla», di *Minela Pulvirenti*. Tenor la mainaproject porschia la maiortad dals tandems d'instruir franzos, tudestg u englais. Er talian u spagnol vegnia purschi savens. Ma datti er persunas che mussan rumantsch? «Il mument datti dusesch tandems che vulan emprender rumantsch, ma nagin che porscha d'instruir quella lingua», di ella. Pia tgi che discurrer current rumantsch (nivèl C1) po sa registrar sin la plattform e dar vinavant sia savida. La suletta cundiziun è che l'utilisader u l'utilisadra è maiorena, abitescha en Svizra u ha in numer svizzer.